

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Протокол засідання вченої
ради Українського
державного університету
залізничного транспорту

«26» 06 2020 р. № 5

Введено в дію наказом
Українського державного
університету залізничного
транспорту

2020 р. № 110

Ректор

Сергій ПАНЧЕНКО

ПОЛОЖЕННЯ

про планування, проведення та оцінювання відкритих навчальних занять
науково-педагогічних працівників в Українському державному університеті
залізничного транспорту

нова редакція

Харків 2020

Зміст

1.	Нормативна база.....	3
2.	Загальні положення.....	3
3.	Типи відкритих занять.....	4
4.	Планування та проведення відкритих занять.....	5
5.	Обговорення та оцінювання результатів відкритого заняття.....	7
6.	Рекомендації до методики проведення занять.....	8
7.	Прикінцеві положення.....	10
	Додатки.....	11

1. Нормативна база

Положення «Про планування, проведення та оцінювання відкритих навчальних занять науково-педагогічних працівників в Українському державному університеті залізничного транспорту» (далі – Положення) розроблене відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту» на основі: «Положення про організацію освітнього процесу в Українському державному університеті залізничного транспорту»; «Положення про внутрішнє забезпечення якості вищої освіти Українського державного університету залізничного транспорту» та інших нормативно-правових документів, які регулюють освітній процес в Українському державному університеті залізничного транспорту (далі – Університет).

2. Загальні положення

- 2.1 Дане Положення регламентує порядок планування, проведення та оцінювання відкритих навчальних занять в Університеті.
- 2.2 Відкрите заняття – одна зі складових навчальної та методичної роботи науково-педагогічного працівника. Це - форма управлінського контролю щодо забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти, метою якого є виявлення професійного рівня, педагогічної майстерності, наукової кваліфікації науково-педагогічного працівника для подальшого їх удосконалення та підвищення рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти.
- 2.3 Метою проведення відкритих навчальних занять є:
 - поширення перспективного педагогічного досвіду викладачів;
 - обмін досвідом використання інтерактивних методів, сучасних засобів та прийомів навчання, новітніх педагогічних технологій;
 - розробка методичних рекомендацій щодо упровадження авторських методик викладання в освітній процес університету.
- 2.4 Завданнями відкритого заняття є:
 - контроль якості освітнього процесу та вищої освіти;
 - поширення досвіду і впровадження новітніх, оригінальних, творчих досягнень науково-педагогічних працівників – методичних, дидактичних і педагогічних ідей, прийомів, технологій, тощо, а також наукових результатів;

- виявлення навчально-методичних і наукових проблемних питань, пов'язаних з викладанням навчальної дисципліни та можливих підходів до їх вирішення;
- розкриття творчої індивідуальності і особистого потенціалу, розвиток культури педагогічного професійного спілкування, саморозвитку, самореалізації самовдосконалення;
- пошук нових можливостей удосконалення освітнього процесу.

2.5 Функції відкритих навчальних занять:

- інформаційна – встановлення професійного рівня, педагогічної майстерності та кваліфікації педагогічного працівника, а також рівня здобутих знань, умінь і навичок здобувачами вищої освіти;
- діагностуюча – виявлення основних методів і прийомів, що застосовуються педагогічним працівником, їх відповідність цілям заняття, з урахуванням специфіки освітньої програми; встановлення причин допущення помилок здобувачами вищої освіти;
- мотивуюча – стимулювання подальшого вдосконалення професіоналізму педагогічного працівника та навчальної діяльності здобувачів вищої освіти;
- навчальна – поширення передового досвіду, виявлення необхідності та шляхів зростання професійного рівня, педагогічної майстерності, кваліфікації педагогічного працівника.

2.6 Відкриті заняття в Університеті можуть бути проведені у виді лекції, лабораторного та практичного (семінарського) заняття.

2.7 Організація відкритих занять, обговорення підсумків та оцінка якості їхнього проведення покладається на кафедру, на якій працює науково-педагогічний працівник.

2.8 Контроль за проведенням відкритих занять покладається на навчально-методичний центр.

3. Типи відкритих занять

В Університеті проводяться такі типи відкритих занять:

Пробне - відкрите заняття, що проводиться претендентом на посаду викладача для підтвердження своєї професійної придатності. Його особливістю є те, що особа, яка проводить таке заняття, може не мати педагогічного досвіду. Крім того, претендент на посаду практично не знає особливостей тієї аудиторії, з якою він працюватиме. Пробні заняття

проводяться за рішенням завідувача кафедри з метою визначення підготовленості претендента на посаду та допуску його до проведення занять зі здобувачами вищої освіти. Пробні заняття можуть проводитися з метою розгляду організації та методики проведення занять з нових тем. Із цією метою може бути рекомендоване проведення пробного заняття при прийманні на роботу нового співробітника. Тему пробного заняття, місце та час його проведення визначає завідувач кафедри.

Поточне (планове) – відкрите заняття, що проводиться викладачами кафедри відповідно до графіку відкритих занять, який складається на початку кожного семестру, для контролю їхньої професійної компетентності **не рідше ніж один раз на три роки**.

Показове - відкрите заняття, яке проводиться високо досвідченим викладачем з метою демонстрації передових методик викладання, використання новітніх освітніх технологій, в першу чергу, для молодих викладачів. Показове заняття виступає як школа передового досвіду, відбувається поза розкладом. Викладачеві, що проводить навчальне заняття, дозволяється вибрати тему показового відкритого заняття. Перевагу рекомендовано надавати складним темам програми, які важливі для здійснення міждисциплінарних зв'язків і вимагають серйозних змін у методиці викладання у зв'язку з низьким засвоєнням теми за результатами перевірки залишкових знань у здобувачів вищої освіти.

Конкурсне - відкрите заняття, що проводиться викладачем кафедри, який претендує на присвоєння звання професора чи доцента або бере участь у конкурсі на заміщення вакантної посади. Особливістю конкурсних відкритих занять є те, що на них можуть бути присутні не тільки члени кафедри, але й представники факультету.

Позапланове - відкрите заняття, яке проводиться у разі надходження до ректорату чи деканату факультету (центру) письмової заяви здобувачів вищої освіти зі скаргою на низький рівень проведення навчальних занять тим чи іншим штатним викладачем. Ухвалу про необхідність проведення таких занять виносить проректор з науково-педагогічної роботи за погодженням з деканом факультету і завідувачем відповідної кафедри.

4. Планування та проведення відкритих занять

4.1 Відкриті заняття в Університеті проводяться відповідно до графіку проведення відкритих занять, який затверджується проректором з науково-педагогічної роботи.

- 4.2 Графік проведення відкритих занять (2 примірника) на початку кожного семестру формується згідно діючого розкладу занять та затверджується на засіданні кафедри, з обов'язковим занесенням до протоколу засідання кафедри. Форма графіка наведена у додатку 1.
- 4.3 До графіку проведення відкритих занять вносяться всі типи занять (пробні, поточні, показові, конкурсні), окрім позапланових. При складанні графіку необхідно враховувати терміни дії контрактів викладачів кафедри, їх побажання щодо виду, типу, теми та дати проведення відкритого заняття.
- 4.4 Через два тижні від початку семестру один примірник графіка проведення відкритих занять надається до навчально-методичного центру, другий примірник в обов'язковому порядку розміщується на інформаційному стенді кафедри.
- 4.5 Перенесення відкритих занять дозволяється у разі поважної причини (хвороби, відрядження, тощо). В цьому випадку відкрите заняття переноситься на іншу дату, а завідувач кафедри повинен подати відповідну службову записку на ім'я проректора з науково-педагогічної роботи з проханням про зміни в графіку проведення відкритих занять.
- 4.6 Присутні на відкритому занятті особи повинні входити в аудиторію до дзвінка, зайняти обрані місця так, щоб мати можливість без перешкод спостерігати за проведенням заняття. Всі присутні повинні дотримуватися норм педагогічної етики, не порушувати порядок і не висловлювати в присутності здобувачів вищої освіти своє ставлення до ведення заняття та якості роботи викладача.
- 4.7 Присутні на відкритому занятті особи повинні зосередити увагу на підходах, за допомогою яких викладачем досягаються поставлені цілі, методичних прийомах і засобах реалізації вимог робочої навчальної програми, активних і інтерактивних методах та інноваційних технологіях, які застосовуються для досягнення результатів.
- 4.8 Відкрите заняття вважається таким, що відбулося, якщо під час його проведення були присутні не менше ніж три викладачі кафедри (два, якщо на кафедрі працює менше 10 штатних викладачів), задачею яких є оцінювання відкритого заняття, та не менше 50% здобувачів вищої освіти від загальної кількості здобувачів, що мають бути на занятті. В інших випадках проведене заняття кваліфікують як взаємовідвідування. Особи, які повинні бути присутні на відкритому занятті для оцінювання наведені в додатку 2.

4.9 Відповідальність за своєчасне виконання графіка проведення відкритих занять несе завідувач відповідної кафедри.

5. Обговорення та оцінювання результатів відкритого заняття

5.1 Після проведення відкритого заняття на найближчому засіданні відповідної кафедри відбувається обговорення, оцінювання його результатів, підводяться підсумки та вносяться пропозиції щодо вдосконалення професійного, методичного та організаційного рівнів проведення заняття, робиться висновок відповідно до мети або виду заняття.

5.2 Обговорення проводять, дотримуючись встановленої послідовності. У першу чергу слово надається викладачеві, який проводив відкрите заняття, для формулювання мети навчального заняття, обґрунтування вибору методів і прийомів, якості їх використання. Виступ викладача має допомогти присутнім зрозуміти його педагогічний задум, особливості застосовуваних ним методів і прийомів, що лежать в основі системи його роботи. Виступаючі повинні детально проаналізувати переваги та недоліки заняття, оцінити заняття з навчально-методичної точки зору, звернути увагу на досягнення поставлених цілей навчання, виховання й розвитку, на ефективність використання засобів мультимедіа, наочного приладдя, дидактичних матеріалів та ін. При обговоренні можна відзначити недоліки, помилки, допущені в організації й проведенні заняття, надати рекомендації щодо вдосконалення системи роботи. Завершальне слово надається завідувачу кафедри. Підсумовуючи висловлені пропозиції та зауваження, називає те, що було непомічене присутніми, дає оцінку рівню наукової підготовки викладача, прийомам і методам, використаним на занятті, зазначає глибину розкриття поставленої мети відкритого навчального заняття. Прикінцеве слово для виступу надається викладачеві, який проводив відкрите заняття. Він зазначає, з якими зауваженнями погоджується і що є дискусійним, обґрунтовує свою точку зору.

5.3 Оцінка якості проведеного заняття здійснюється за критеріями наведеними в «Відгуку на відкрите заняття» (додатки 3 – 5).

5.4 При оцінюванні якості відкритого заняття встановлюється рівень його відповідності вимогам проведення:

- цілком відповідає – недоліків не виявлено;

- в основному відповідає – недоліки нечисленні, несуттєві та легко виправляються;
 - не відповідає – є багато недоліків.
- 5.5 За результатами проведення відкритого заняття може бути прийняте рішення щодо:
- рекомендації про присвоєння вченого звання професора/доцента;
 - рекомендації на заміщення вакантної посади;
 - рекомендації для поширення форми, прийомів та або методів проведення занять, які були застосовані;
 - заохочення (стимулювання) науково-педагогічного працівника тощо;
 - надання права ведення занять відповідного виду;
 - позбавлення права ведення занять відповідного виду;
 - інші управлінські рішення.
- 5.6 Рішення, які приймаються під час обговорення відкритого заняття повинні бути оформлені протоколом засідання кафедри, з наданням відгуків на відкрите заняття. Відгуки є невід’ємною частиною такого протоколу та зберігаються на протязі трьох років.
- 5.7 Витяг з протоколу засідання кафедри та відгук на відкрите заняття надаються до навчально-методичного центру.

6. Рекомендації до методики проведення занять

6.1 Методика проведення лекційних занять

Лекція – це традиційно провідна форма навчання, організаційно-методична основа для всіх форм навчальних занять.

Основна мета лекції – дати систематизовані основи наукових знань із навчальної дисципліни, розкрити стан і перспективи прогресу в конкретній галузі наук, сконцентрувати увагу на найбільш складних і основоположних питаннях теми.

Основні вимоги:

а) до викладача

- високий науковий рівень інформації, що викладається;
- чіткість й компактність систематизованої інформації;
- доказовість та аргументованість суджень, що висловлюються;

б) до змісту лекції

- достатня кількість наведених переконливих фактів, прикладів тощо; постановка питань для самостійної роботи за проблемами, що обговорюються;
- аналіз різних точок зору на вирішення поставлених проблем;
- виведення головних думок і положень, формулювання висновків; роз'яснення нових термінів та понять;
- надання студентам можливості слухати, усвідомлювати, бачити та стисло записувати інформацію;
- вміння встановлювати діловий контакт з аудиторією;
- використання технічних засобів навчання;

6.2 Методика проведення практичних занять

Практичні заняття – це своєрідна форма зв'язку теорії з практикою, яка слугує для закріплення теоретичних знань шляхом залучення студентів до вирішення різних навчально-практичних та пізнавальних завдань, відпрацювання навичок тлумачення і застосування нормативно-правових актів, спеціальної літератури, технічних засобів.

Основні вимоги:

а) до викладача

- усвідомлення викладачем і студентами необхідності засвоєння навичок і вмінь, що мають професійну спрямованість;
- навчання студентів раціональним методам оволодіння навичками і вміннями;

б) до практичних занять

- забезпечення самостійної діяльності кожного студента;
- дотримання системності і логічної послідовності у формування вмінь і навичок;
- розробка завдань з чіткою професійною спрямованістю;
- обов'язкове включення творчих завдань;
- відповідність практичного заняття методичним вказівкам.

6.3 Методика проведення лабораторних занять

Лабораторні заняття є одним з видів навчальних занять, в процесі яких студенти під керівництвом викладача особисто проводять натурні або імітаційні експерименти чи досліди з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень даної навчальної дисципліни. Лабораторні заняття проводять після прослуховування відповідних лекцій.

а) до викладача

- експериментально підтвердити теоретичні положення;

- на початку заняття викладач повинен перевірити підготовку студентів до проведення заняття, розподілити студентів за робочими місцями, пояснити завдання і методику виконання роботи;
- лабораторні заняття проводяться у спеціально обладнаних навчальних лабораторіях з використанням устаткування, пристосованого до умов навчального процесу;
- робочі місця студентів повинні бути обладнані необхідною апаратурою, інструментом, приладами та методичними вказівками для проведення лабораторних занять;
- в процесі заняття викладач керує роботою студентів, надає необхідну консультаційну допомогу;
- в підготовці і проведенні лабораторного заняття приймає участь завідувач лабораторії, лаборант.

б) до лабораторних занять

- набути навички роботи з лабораторним обладнанням, приладами, засобами;
- перед початком лабораторних занять студенти повинні пройти інструктаж з безпеки праці і розписатися у спеціальному журналі;
- кожен студент повинен здійснювати записи про хід виконання роботи.

7. Прикінцеві положення

7.1 Положення запроваджується в дію з моменту затвердження наказом по Університету. Зміни та доповнення розглядаються Навчально-методичною радою Університету та ухвалюються Вченою радою Університету, вводяться в дію наказом ректора по Університету.

7.2 Положення «Про відкриті заняття в Українському державному університеті залізничного транспорту», яке затверджене наказом №186 від 21.12.2015 р. вважати не дійсним.

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Дмитро МКРТИЧЬЯН

Керівник навчально-методичного
центру

Володимир ЛИСЕЧКО

ЗАТВЕРДЖУЮ
проректор з науково-педагогічної
роботи Українського державного
університету залізничного транспорту

« ____ » _____ 20__ р.

ГРАФІК
ПРОВЕДЕННЯ ВІДКРИТИХ ЗАНЯТЬ КАФЕДРИ _____
(назва кафедри, повністю)
на ____ семестр 20__ - 20__ навчального року

№	Викладач (П.І.Б., посада)	Назва навчальної дисципліни та тема заняття	Вид заняття (лекція, лабораторне, практичне заняття, семінар)	Група	Дата та час проведення	Аудиторія	Тип заняття (пробне, поточне, показове, конкурсне)

Ухвалено на засіданні кафедри
протокол № ____ від _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____

(вч. звання та ступінь, ВІП)

Перелік осіб, які повинні бути присутні на відкритих заняттях та звітна документація

№	Тип відкритого заняття	Особи, які повинні бути присутні на відкритому занятті	Звітна документація
1	Пробне	1. Представник НМЦ (експерт). 2. Завідувач кафедри або виконуючий обов'язки завідувача. 3. Науково-педагогічні працівники кафедри.	- висновок представника НМЦ; - витяг з протоколу засідання кафедри.
2	Поточне (планове)	1. Представник методичної комісії факультету. 2. Науково-педагогічні працівники кафедри.	- витяг з протоколу засідання кафедри; - відгук на відкрите заняття.
3	Показове	1. Представник НМЦ (експерт). 2. Представник методичної комісії факультету. 3. Науково-педагогічні працівники кафедри. 4. Всі бажаючі науково-педагогічні працівники Університету.	- витяг з протоколу засідання кафедри.
4	Конкурсне	1. Представник методичної комісії факультету. 2. Завідувач кафедри або виконуючий обов'язки завідувача. 3. Науково-педагогічні працівники кафедри.	- витяг з протоколу засідання кафедри; - відгук на відкрите заняття.
5	Позапланове	1. Представник методичної комісії факультету. 2. Завідувач кафедри або виконуючий обов'язки завідувача. 3. Науково-педагогічні працівники кафедри.	- витяг з протоколу засідання кафедри; - відгук на відкрите заняття.

**Відгук
на лекційне відкрите заняття**

Викладач (П.І.Б., вчене звання, ступінь) _____

Дисципліна _____

Тема заняття _____

Спеціальність, освітня програма, курс _____

Дата проведення заняття _____

Характеристика лекційного відкритого заняття за критеріями

№	Критерії оцінювання якості лекції	Рівень відповідності вимогам		
		Не відповідає	В основному відповідає	Цілком відповідає
1	2	3	4	5
1.	Структура лекції			
	формулювання мети та плану			
	чітка композиційна побудова (вступ, основна частина, висновки)			
	виділення головних ідей і моментів			
2.	Професійна спрямованість			
	зв'язок лекційного матеріалу з сучасним практичним досвідом (прикладі) підготовки фахівців			
3.	Методичний рівень			
	використання інтерактивних методів			
	наявність міждисциплінарних зв'язків			
4.	Стиль лекції			
	чіткість, доступність та логічність викладення матеріалу			
	темп викладання матеріалу			
	уміння спонукати та підтримувати інтереси аудиторії до предмету			

1	2	3	4	5
5.	Змістовність лекції			
	науковий рівень, відповідність новітнім досягненням науки і практики			
	відображення дискусійних питань, постановка наукових проблем			
	відповідність лекції робочій програмі і навчальному плану			
6.	Майстерність лектора			
	вільне володіння лекційним матеріалом			
	емоційність, культура мовлення та чіткість дикції			
	зовнішній вигляд			
	поважне і тактовне ставлення до студентів			
	уміння зняти напруження і втому аудиторії			

Зауваження, недоліки _____

Пропозиції _____

Висновки (загальна оцінка лекційного заняття) _____

Підписи осіб, які були присутні
на занятті

Підпис викладача, що проводив
заняття

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)

Відгук на практичне (семінарське) відкрите заняття

Викладач (П.І.Б., вчене звання, ступінь) _____

Дисципліна _____

Тема заняття _____

Спеціальність, освітня програма, курс _____

Дата проведення заняття _____

Характеристика практичного (семінарського) відкритого заняття за критеріями

№	Критерії оцінювання якості практичного (семінарського) заняття	Рівень відповідності вимогам		
		Не відповідає	В основному відповідає	Цілком відповідає
1	2	3	4	5
1.	Структура практичних занять			
	формулювання теми та завдань заняття			
	контроль виконання роботи над завданням			
	перевірка виконаної роботи, її аналіз, захист роботи			
	аналіз допущених помилок, підведення підсумків, відповіді на питання			
	повідомлення теми наступного заняття			
2.	Професійна спрямованість			
	відповідність практичних занять лекційному матеріалу			
	зв'язок матеріалу практичних занять з сучасним практичним досвідом			
3.	Методичний рівень			
	вміння довести до студентів алгоритму розв'язання завдання			
	ступінь розкриття проблемних теоретичних положень			
	сучасний рівень проблем практики			
	рівень складності завдання для студентів			

1	2	3	4	5
4.	Майстерність викладача			
	вміння встановлювати контакт з аудиторією і підтримувати її увагу протягом всього заняття, вміння активізувати роботу студентів			
	здійснення диференційного підходу до групи, окремих категорій слухачів			

Зауваження, недоліки _____

Пропозиції _____

Висновки (загальна оцінка лекційного заняття) _____

Підписи осіб, які були присутні на занятті

Підпис викладача, що проводив заняття

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)

Відгук на лабораторне відкрите заняття

Викладач (П.І.Б., вчене звання, ступінь) _____

Дисципліна _____

Тема заняття _____

Спеціальність, освітня програма, курс _____

Дата проведення заняття _____

Характеристика лабораторного відкритого заняття за критеріями

№	Критерії оцінювання якості лабораторного заняття	Рівень відповідності вимогам		
		Не відповідає	В основному відповідає	Цілком відповідає
1	2	3	4	5
1.	Структура лабораторних занять			
	формулювання теми і мети лабораторної роботи			
	доведення до студентів логічної послідовності дій, наявність чіткого алгоритму виконання лабораторної роботи			
2.	Професійна спрямованість			
	відповідність лабораторних робіт лекційному матеріалу			
	рівень експериментального підтвердження теоретичних положень			
	зв'язок матеріалу лабораторної роботи з сучасним практичним досвідом (сучасне обладнання, прилади тощо)			
3.	Методичний рівень			
	наявність лабораторного практикуму (методичних вказівок або іншої літератури з проведення лабораторних робіт)			
	наявність інструкції з безпеки праці при проведенні роботи			
	наявність і підготовка техніки, приладів, устаткування, необхідних для проведення лабораторної роботи			

1	2	3	4	5
4.	Змістовність лабораторних занять			
	науковий рівень, відповідність новітнім досягненням науки і практики			
	відповідність лабораторної роботи робочій програмі і навчальному плану			
5.	Майстерність викладача			
	здійснення диференційного підходу до групи, окремих категорій слухачів			
	уміння оброблення й подання результатів експерименту, використання методів статистичної обробки результатів, графічного аналізу та за необхідності інших методів обробки результатів			
	уміння контролювати правильність проведення експериментів протягом роботи (методика проведення, дотримання правил з техніки безпеки, правильність опису процесу, що вивчається, уміння підведення підсумків заняття)			

Зауваження, недоліки _____

Пропозиції _____

Висновки (загальна оцінка лекційного заняття) _____

Підписи осіб, які були присутні
на занятті

Підпис викладача, що проводив
заняття

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)

(ВІП, вч.звання, посада)